Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

OZBEKISTON RESPUBLIKASI SAYLOV TIZIMI

Boltoboyev Diyorbek
Namangan davlat universiteti
Yuridik fakulteti 1kurs talabasi
Ilmiy rahbar: **Polatov Otobek**
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20272434

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasining saylov tizimi, uning huquqiy asoslari, shakllanish bosqichlari, demokratik tamoyillari hamda zamonaviy rivojlanish tendensiyalari batafsil tahlil qilingan. Shuningdek, mamlakatimizda saylov tizimini takomillashtirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, Saylov kodeksining mazmun-mohiyati, fuqarolarning saylov huquqlarini ta’minlash mexanizmlari va saylov jarayonining ochiqligi hamda shaffofligini ta’minlashga qaratilgan chora-tadbirlaryoritilgan. Maqolada saylovlarning davlat hokimiyatini shakllantirishdagi o‘rni, erkin va adolatli saylovlarning demokratik jamiyat qurilishidagi ahamiyati, xalq irodasini ifoda etishdagi asosiy vosita sifatidagi roli tahlil etilgan. Shu bilan birga, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasining faoliyati, saylov jarayonlarini tashkil etish tartibi, xalqaro demokratik standartlarga mos ravishda olib borilayotgan islohotlar ham ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimini yanada liberallashtirish, fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish va saylov qonunchiligini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish demokratik huquqiy davlat barpo etishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: saylov tizimi, saylov huquqi, demokratiya, Saylov kodeksi, fuqarolik jamiyati, Markaziy saylov komissiyasi, siyosiy islohotlar, konstitutsiyaviy huquq, oshkoralik, adolatli saylov.

Аннотация: В данной статье подробно рассматривается избирательная система Республики Узбекистан, её правовые основы, этапы становления, демократические принципы и современные тенденции развития. Освещаются проводимые в стране реформы по совершенствованию избирательной системы, сущность Избирательного кодекса, механизмы обеспечения избирательных прав граждан, а также меры, направленные на обеспечение открытости и прозрачности избирательного процесса. В статье анализируется значение выборов в формировании государственной власти, роль свободных и справедливых выборов в построении демократического общества, а также их значение как основного инструмента выражения воли народа. Кроме того, научно обоснована деятельность Центральной избирательной комиссии Республики Узбекистан, порядок организации выборов и реформы, осуществляемые в соответствии с международными демократическими стандартами. Результаты исследования показывают, что дальнейшая либерализация избирательной системы, повышение политической активности граждан и совершенствование избирательного законодательства на основе международных стандартов являются важными факторами построения демократического правового государства в Узбекистане.

Ключевые слова: избирательная система, избирательное право, демократия, Избирательный кодекс, гражданское общество, Центральная избирательная комиссия, политические реформы, конституционное право, прозрачность, справедливые выборы.

Annotation: This article comprehensively examines the electoral system of the Republic of Uzbekistan, its legal foundations, stages of development, democratic principles, and current modernization trends. It highlights the reforms being implemented to improve the electoral system, the

essence of the Electoral Code, mechanisms for ensuring citizens' electoral rights, and measures aimed at guaranteeing transparency and openness in the electoral process. The article analyzes the role of elections in the formation of state power, the importance of free and fair elections in building a democratic society, and their function as the primary instrument for expressing the will of the people. Furthermore, the activities of the Central Election Commission of the Republic of Uzbekistan, the procedures for organizing elections, and reforms carried out in accordance with international democratic standards are scientifically substantiated. The research findings demonstrate that further liberalization of the electoral system, enhancement of citizens' political participation, and improvement of electoral legislation based on international standards are essential factors in building a democratic state governed by the rule of law in Uzbekistan.

Keywords: electoral system, electoral law, democracy, Electoral Code, civil society, Central Election Commission, political reforms, constitutional law, transparency, fair elections.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng demokratik huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etish yo‘lini tanladi. Ushbu jarayonda davlat hokimiyatini xalq irodasi asosida shakllantirishning eng muhim vositalaridan biri bo‘lgan saylov tizimini rivojlantirish va takomillashtirish masalasi ustuvor yo‘nalishlardan biriga aylandi. Zero, demokratik jamiyatning asosiy belgilaridan biri bu fuqarolarning davlat va jamiyat boshqaruvida bevosita yoki bilvosita ishtirok etish huquqining kafolatlanganligidir. Ana shu huquqning amalda ta’minlanishi, avvalo, adolatli, oshkora va erkin saylov tizimi orqali namoyon bo‘ladi. Saylov tizimi har qanday demokratik davlatning siyosiy hayotida muhim o‘rin tutadi. U davlat hokimiyatining legitimligini ta’minlash, fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish, davlat organlarini shakllantirishda xalq manfaatlarini ifoda etish kabi muhim vazifalarni bajaradi. Saylovlar orqali xalq o‘z vakillarini saylaydi, mamlakat taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlarini belgilashda ishtirok etadi hamda davlat boshqaruvi ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimi Konstitutsiya va Saylov kodeksi asosida tartibga solinadi. Mamlakatimizda saylov huquqining asosiy prinsiplari — umumiylik, tenglik, to‘g‘ridan-to‘g‘rilik, yashirin ovoz berish, ixtiyoriylik, oshkoralik va adolatlilik tamoyillari mustahkamlangan. Bu tamoyillar fuqarolarning erkin xohish-irodasini ifoda etish, saylov jarayonining qonuniyligi va shaffofligini ta’minlashga xizmat qiladi. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda saylov tizimini xalqaro demokratik standartlarga mos ravishda takomillashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, yagona Saylov kodeksining qabul qilinishi, saylov komissiyalari faoliyatining mustaqilligini mustahkamlash, saylov jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, xalqaro kuzatuvchilar ishtirokini kengaytirish kabi yangiliklar saylov tizimini yanada demokratlashtirishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimining huquqiy asoslari Konstitutsiya, Saylov kodeksi va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan mustahkamlangan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning saylash va saylanish huquqi kafolatlangan bo‘lib, bu huquq demokratik jamiyatning ajralmas qismi sifatida e’tirof etiladi. Saylovlarning umumiy, teng, to‘g‘ridan-to‘g‘ri saylov huquqi asosida yashirin ovoz berish orqali o‘tkazilishi qonunchilikda aniq belgilab qo‘yilgan. So‘nggi yillarda mamlakatimizda saylov qonunchiligini takomillashtirish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish borasida izchil islohotlar amalga oshirildi. Xususan, yagona Saylov kodeksining qabul qilinishi saylovga oid qonunlarni tizimlashtirdi va saylov jarayonini yanada shaffof, ochiq hamda adolatli tashkil etish imkonini yaratdi. Shuningdek, saylov jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi, elektron saylovchilar ro‘yxatining shakllantirilishi, xalqaro kuzatuvchilar ishtirokining kengaytirilishi demokratik tamoyillarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimi izchil ravishda takomillashtirilib,

xalqaro demokratik standartlarga moslashtirib borilmoqda. Saylov jarayonlarining ochiqligi va shaffofligini ta’minlash, fuqarolarning siyosiy huquqlarini yanada kengaytirish hamda davlat hokimiyati organlariga bo‘lgan ishonchni mustahkamlash borasida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda.

Bundan tashqari, saylov madaniyatini rivojlantirish, fuqarolarning huquqiy ongini oshirish va yoshlarning siyosiy jarayonlardagi faolligini kuchaytirish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayon jamiyatda demokratik qadriyatlarning mustahkamlanishiga va fuqarolik jamiyatining yanada rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bugungi kunda saylov tizimining takomillashuvi mamlakatda demokratik islohotlarning izchil davom etayotganidan dalolat beradi. Saylov qonunchiligini modernizatsiya qilish fuqarolarning siyosiy madaniyatini oshirish, jamiyatda huquqiy ongni yuksaltirish hamda davlat boshqaruvida xalqning rolini kuchaytirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O‘zbekiston Respublikasi saylov tizimining huquqiy asoslarini, rivojlanish bosqichlarini, demokratik tamoyillarini, amalga oshirilayotgan islohotlarni hamda uning davlat va jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyatini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Шунингдек, saylov tizimini yanada takomillashtirish istiqbollari va xalqaro tajribaning milliy qonunchilikka tatbiq etilishi masalalari ham ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism

O‘zbekiston Respublikasining saylov tizimi demokratik davlat qurilishining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, xalq hokimiyatchiligi tamoyillarini amalda ta’minlashga xizmat qiladi. Saylov tizimi orqali fuqarolar davlat hokimiyati organlarini shakllantirishda bevosita ishtirok etadilar hamda mamlakat siyosiy hayotiga ta’sir ko‘rsatish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Saylovlarning erkin, oshkora va adolatli o‘tkazilishi demokratik jamiyat taraqqiyotining muhim sharti hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi saylov tizimining huquqiy asosini O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Saylov kodeksi hamda saylov jarayonlarini tartibga soluvchi boshqa normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etadi. Konstitutsiyaga muvofiq, O‘zbekiston Respublikasining 18 yoshga to‘lgan fuqarolari saylash huquqiga ega bo‘lib, ular millati, irqi, jinsi, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e’tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat’i nazar teng saylov huquqidan foydalanadilar. O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimi bir qator demokratik prinsiplar asosida amalga oshiriladi. Ular quyidagilardan iborat: Umumiy saylov huquqi – barcha voyaga yetgan fuqarolarning saylovlarda qatnashish huquqidir. Bu prinsip fuqarolarning siyosiy tengligini ifodalaydi. Teng saylov huquqi – har bir fuqaro bir ovozga ega bo‘lib, barcha saylovchilar teng huquqli hisoblanadi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri saylov huquqi – fuqarolar o‘z vakillarini bevosita saylaydilar Yashirin ovoz berish – saylovchining xohish-irodasi sir saqlanadi va hech kim uning tanloviga ta’sir ko‘rsata olmaydi. Ixtiyoriylik – saylovda qatnashish fuqarolarning erkin tanlovi hisoblanadi. Oshkoralik va shaffoflik – saylov jarayoni jamoatchilik va kuzatuvchilar uchun ochiq holda tashkil etiladi. Mamlakatimizda saylovlarni tashkil etish va o‘tkazishda Markaziy saylov komissiyasi muhim o‘rin tutadi. Mazkur organ saylov qonunchiligiga rioya etilishini nazorat qiladi, saylov jarayonining adolatli o‘tishini ta’minlaydi hamda saylov natijalarining haqqoniyligini kafolatlaydi. Markaziy saylov komissiyasining mustaqil faoliyati saylov tizimining demokratikligini ta’minlashning muhim kafolatlaridan biridir. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda saylov tizimini modernizatsiya qilish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Jumladan, yagona elektron saylovchilar ro‘yxati joriy etildi, saylov qonunchiligi xalqaro standartlarga moslashtirildi, siyosiy partiyalar uchun teng sharoitlar yaratildi. Bundan tashqari, saylovlarda xalqaro kuzatuvchilar ishtiroki kengaytirildi, bu esa saylov jarayonining ochiqligi va xalqaro e’tirofini mustahkamladi. Saylov tizimidagi islohotlar fuqarolarning siyosiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, yoshlarning saylov jarayonlaridagi ishtiroki ortib borayotgani mamlakat siyosiy hayotining

yangilanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayollarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish maqsadida siyosiy partiyalar uchun gender kvotalari joriy etilgan bo‘lib, bu demokratik tenglik tamoyillarining amaliy ifodasidir. Shuningdek, saylov tizimining takomillashuvi fuqarolarning siyosiy madaniyatini oshirish, davlat hokimiyatiga bo‘lgan ishonchini mustahkamlash hamda jamiyatda huquqiy ongni yuksaltirishga xizmat qiladi. Erkin va adolatli saylovlar fuqarolik jamiyatining rivojlanishi hamda demokratik huquqiy davlat qurilishining muhim mezoni hisoblanadi. Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasi saylov tizimi izchil rivojlanib borayotgan bo‘lib, xalqaro demokratik standartlarga moslashish jarayoni davom etmoqda. Bu esa mamlakatda demokratiyani yanada mustahkamlash, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini to‘liq ta’minlash va xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi davlat boshqaruvini shakllantirishga xizmat qiladi.

Davlat hokimiyati vakillik organlariga saylovlar fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirishning muhim shakli hisoblanadi. Saylov jarayonida fuqarolar o‘z siyosiy qarashlari va manfaatlarini ifoda etib, mamlakat taraqqiyot yo‘nalishlarini belgilashda faol ishtirok etadilar. Shu jihatdan saylovlar fuqarolik jamiyatining rivojlanish darajasini ko‘rsatuvchi asosiy mezonlardan biridir.

O‘zbekiston Respublikasida saylovlarni tashkil etish jarayonida xalqaro tajribadan keng foydalanilmoqda. Xususan, rivojlangan demokratik davlatlar tajribasi asosida saylov qonunchiligiga muntazam ravishda o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilib, saylov mexanizmlarining samaradorligi oshirib borilmoqda. Bu esa milliy saylov tizimining xalqaro standartlarga mos ravishda takomillashuviga xizmat qilmoqda. Saylovoldi tashviqoti saylov jarayonining muhim bosqichi bo‘lib, u fuqarolarning ongli ravishda tanlov qilishiga imkon yaratadi. Siyosiy partiyalar va nomzodlar o‘z dasturlari, maqsad va vazifalarini saylovchilarga yetkazish orqali saylovchilar ishonchini qozonishga harakat qiladilar. Saylovoldi tashviqotining qonuniy va teng sharoitlarda olib borilishi demokratik saylovlarning asosiy talablaridan biridir. Saylov komissiyalarining mustaqil faoliyati saylov tizimining ishonchliligini oshiradi. Ularning asosiy vazifalari saylovchilar ro‘yxatini shakllantirish, ovoz berish jarayonini tashkil etish, saylov natijalarini xolisona aniqlash va qonunbuzilishlarning oldini olishdan iboratdir. Saylov komissiyalarining faoliyati qonuniylik, xolislik va oshkoralik tamoyillariga asoslanadi.

O‘zbekiston Respublikasida elektron axborot texnologiyalarining joriy etilishi saylov tizimining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Saylovchilar haqidagi ma’lumotlarning yagona elektron bazasi shakllantirilgani saylovchilar ro‘yxatidagi takrorlanishlarni bartaraf etdi va ovoz berish jarayonining aniqligini ta’minladi. Bu esa saylovlarning haqqoniyligini yanada mustahkamladi.

Yoshlarning saylov jarayonlarida faol ishtirok etishi mamlakat demokratik taraqqiyotining muhim omilidir. Yosh avlodning siyosiy madaniyatini yuksaltirish, ularda fuqarolik mas’uliyatini shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada ta’lim muassasalarida huquqiy bilimlarni oshirishga qaratilgan targ‘ibot ishlari olib borilmoqda. Shuningdek, ayollarning siyosiy jarayonlardagi faolligini oshirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishidir. Xotin-qizlarning saylovlarda nomzod sifatida ishtirok etish imkoniyatlari kengaytirilgan bo‘lib, bu gender tengligini ta’minlashda muhim qadam bo‘ldi. Natijada davlat boshqaruvida ayollarning ulushi ortib bormoqda. Saylov tizimining yanada rivojlanishi uchun fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish zarur. Fuqarolar o‘z saylov huquqlarini chuqur anglashi, siyosiy jarayonlarga ongli yondashishi demokratik jamiyatni shakllantirishning muhim shartidir. Shu bois saylov madaniyatini yuksaltirish bo‘yicha keng ko‘lamli ma’rifiy ishlar amalga oshirilmoqda. Kelgusida O‘zbekiston Respublikasi saylov tizimini yanada takomillashtirish, saylov qonunchiligini xalqaro demokratik standartlar asosida rivojlantirish, fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish orqali mamlakatda demokratik islohotlarning izchil davom etishi ta’minlanadi. Bu esa xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi ochiq va adolatli davlat boshqaruvi tizimini shakllantirishga mustahkam zamin yaratadi.

O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimining samarali ishlashi siyosiy partiyalar faoliyati bilan bevosita bog‘liqdir. Siyosiy partiyalar saylovlarda nomzodlar ko‘rsatish, saylovchilarga o‘z dasturlarini taqdim etish va siyosiy raqobatni shakllantirish orqali demokratik jarayonlarning rivojlanishiga hissa qo‘shadi. Bu esa fuqarolarga turli siyosiy qarashlar va dasturlar orasidan erkin tanlov qilish imkonini beradi.

Saylov jarayonida jamoatchilik nazorati muhim o‘rin tutadi. Fuqarolar, nodavlat notijorat tashkilotlari hamda ommaviy axborot vositalari saylovlarning ochiq va adolatli o‘tishini kuzatib boradi. Bu esa saylovlarda shaffoflikni ta’minlash va qonun buzilishlarining oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, O‘zbekistonda saylov tizimining zamonaviylashuvi axborot texnologiyalarining keng joriy etilishi bilan ham chambarchas bog‘liq. Elektron ma’lumot bazalarining yaratilishi, saylovchilarni ro‘yxatga olish tizimining takomillashtirilishi hamda tezkor axborot almashinuvi saylov jarayonining aniqligi va qulayligini oshirmoqda. Yoshlarning siyosiy jarayonlardagi ishtiroki ham saylov tizimining muhim qismidir. Yosh avlodning saylovlarda faol qatnashishi, siyosiy bilim va ko‘nikmalarni egallashi mamlakat kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega bo‘lib, demokratik jamiyat rivojiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston Respublikasining saylov tizimi davlat hokimiyati organlarini shakllantirishning eng muhim demokratik mexanizmlaridan biri bo‘lib, u xalq hokimiyatchiligi tamoyilini amalda ta’minlashga xizmat qiladi. Saylovlar orqali fuqarolar o‘z siyosiy irodasini erkin ifoda etadi, davlat boshqaruvida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘ladi hamda jamiyat taraqqiyotining muhim yo‘nalishlariga ta’sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan saylov tizimi demokratik jamiyatning asosiy poydevorlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida saylov tizimini takomillashtirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar uning huquqiy asoslarini mustahkamlash va xalqaro standartlarga moslashtirishga qaratilgan. Saylov kodeksining qabul qilinishi, saylov jarayonlarini yagona huquqiy tizim asosida tartibga solinishi hamda saylov komissiyalarining mustaqilligini ta’minlash bu boradagi muhim yutuqlardan biridir. Ushbu o‘zgarishlar saylovlarning adolatli, oshkora va qonuniy o‘tishini ta’minlashga xizmat qilmoqda. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining saylov jarayoniga joriy etilishi saylov tizimining samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Elektron ma’lumotlar bazalari, saylovchilarni ro‘yxatga olish tizimining takomillashuvi hamda tezkor axborot almashinuvi saylov jarayonining aniqligi va shaffofligini mustahkamladi. Bu esa fuqarolarning saylov natijalariga bo‘lgan ishonchini yanada oshirmoqda. Saylov tizimining rivojlanishi fuqarolarning siyosiy madaniyati va huquqiy ongini yuksaltirishda ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, yoshlarning siyosiy jarayonlardagi faolligi ortib borayotgani, xotin-qizlarning davlat boshqaruvidagi ishtiroki kengaygani jamiyatda demokratik qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda. Bu holat mamlakatda ijtimoiy faollik va siyosiy barqarorlikni kuchaytiradi. Bundan tashqari, saylovlarda jamoatchilik nazorati va xalqaro kuzatuvchilarning ishtiroki saylov jarayonlarining ochiqligi va shaffofligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Bu esa O‘zbekiston Respublikasining xalqaro maydondagi demokratik imijini mustahkamlashga yordam beradi. Umuman olganda, O‘zbekiston Respublikasining saylov tizimi izchil rivojlanib bormoqda va bu jarayon kelajakda ham davom etadi. Saylov qonunchiligini yanada takomillashtirish, fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish hamda demokratik tamoyillarni chuqurlashtirish mamlakat taraqqiyotining muhim omili bo‘lib qoladi. Shu bois saylov tizimi davlat va jamiyat hayotida strategik ahamiyatga ega bo‘lgan soha sifatida doimiy ravishda rivojlantirib boriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023-yil (yangilangan tahrir).
2. O‘zbekiston Respublikasi Saylov kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2019-yil.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Siyosiy partiyalar to‘g‘risida”gi Qonuni.

4. O‘zbekiston Respublikasining “Markaziy saylov komissiyasi to‘g‘risida”gi Qonuni.
5. Karimov I.A. O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘li. – Toshkent: O‘zbekiston, 1992.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
7. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi rasmiy sayti: https://www.elections.uz
8. O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi: https://lex.uz